

Πράξη:

«Ανάπτυξη μεθοδολογίας και ψηφιακών διδακτικών σεναρίων για τα γνωστικά αντικείμενα της Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Γενικής και Επαγγελματικής Εκπαίδευσης»

**Άξονες Προτεραιότητας 1-2-3 Οριζόντια Πράξη
ΟΠΣ: 479325, ΣΑΕ: 2014ΣΕ24580051 ΕΣΠΑ 2007-2013**

Υπόεργο 1 :

«Ανάπτυξη μεθοδολογίας και δειγματικών σεναρίων για τα γνωστικά αντικείμενα της Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Γενικής και Επαγγελματικής Εκπαίδευσης»

08/07/2015

ΠΑΡΑΔΟΤΕΟ ΔΡΑΣΗΣ 2.1
Π.2.1.1. Τεύχος μελέτης εξειδίκευσης μεθοδολογίας, ανάπτυξης προδιαγραφών και μεθοδολογίας επιλογής των σεναρίων των εκπαιδευτικών για όλες τις βαθμίδες εκπαίδευσης ανά γνωστικό αντικείμενο για τη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση στο γνωστικό αντικείμενο «Ελληνικός και Ευρωπαϊκός Πολιτισμός» *
Ονοματεπώνυμο: Θεοχάρης Αθανασιάδης
Ιδιότητα: Μέλος ΔΕΠ

(* αν έχει γίνει περαιτέρω επιμερισμός του γνωστικού αντικειμένου ή αναφέρεται πιο συγκεκριμένη βαθμίδα εκπαίδευσης στο έγγραφο της ανάθεσης έργου σε εσάς, θα πρέπει να προστεθεί σε αυτό το σημείο)

(Υπογραφή)

Θεοχάρης Αθανασιάδης

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στόχος αυτού του κειμένου είναι να παρουσιάσει τις βασικές αρχές που χρειάζεται να έχουν κατά νου όσοι από τους καθηγητές των λυκείων θελήσουν να σχεδιάσουν ψηφιακά σενάρια διδασκαλίας για το γνωστικό αντικείμενο «Ελληνικός και Ευρωπαϊκός Πολιτισμός». Πρόκειται για ψηφιακά σενάρια που επιδιώκουν να καταστήσουν τη συγκεκριμένη γνώση πιο ελκυστική και πιο εύληπτη στους μαθητές, μα κυρίως να ευνοήσουν τη «συνομιλία» των μαθητών με τη συγκεκριμένη γνώση, να παροτρύνουν δηλαδή σε στοχασμό πάνω στα δεδομένα, συσχετίσεις ανάμεσά τους, ένθεση στο ιστορικό τους πλαίσιο, εξαγωγή συμπερασμάτων κ.τ.ό.

Είναι ευτύχημα που για το αντικείμενο αυτό υπάρχει ήδη ένα εξαιρετικό εγχειρίδιο, γραμμένο με τρόπο που συνδυάζει την απλότητα με την εμβρίθεια. Οι συγγραφείς του, άλλωστε, είναι διακεκριμένα μέλη της κοινότητας των ελλήνων ιστορικών. Τα ψηφιακά σενάρια, συνεπώς, μπορούν να παρουσιάζουν τμήματα του εγχειριδίου αξιοποιώντας τις δυνατότητες των νέων τεχνολογιών, αλλά μπορούν, επίσης, να εμβαθύνουν σε κάποιες όψεις του αντικειμένου παίρνοντας αφορμή από κάποια αναφορά του βιβλίου ή ακόμη να λειτουργούν συμπληρωματικά ή αναστοχαστικά ως προς το βιβλίο. Στην επιλογή του θέματος μπορούν να μας καθοδηγήσουν και τα ερευνητικά ερωτήματα και οι γενικοί στόχοι που οι συγγραφείς του εγχειριδίου παραθέτουν στον πρόλόγό τους. Ας δούμε ένα χαρακτηριστικό απόσπασμα:

«τι εννοούσαν κάθε φορά οι άνθρωποι όταν αναφέρονταν στην Ευρώπη; Και ακόμη, από πότε άρχισαν οι κάτοικοί της να αντιλαμβάνονται τον εαυτό τους ως Ευρωπαίο; Ποια χαρακτηριστικά του απέδιδαν; Υπάρχει κοινός ευρωπαϊκός πολιτισμός; Ποια θεωρούμε πως είναι τα χαρακτηριστικά του; Πώς σχηματίστηκαν; Αυτά τα ερωτήματα θέλει να ερευνήσει το βιβλίο αυτό. Στόχος του δεν είναι να δώσει απαντήσεις, αλλά να παρουσιάσει ιστορικά δύο διαδρομές. Η πρώτη αφορά την εξέλιξη των αντιλήψεων για την Ευρώπη. Πώς και από πότε οι κάτοικοι αυτής της περιοχής του πλανήτη αποφάσισαν να τη βλέπουν διαφορετικά από τον άλλο κόσμο. Πότε και γιατί αποφάσισαν ότι παρά τις διαφορές τους, έχουν κοινά χαρακτηριστικά; Η δεύτερη αφορά τη διαμόρφωση αυτών των κοινών χαρακτηριστικών. Πώς διαμορφώθηκαν δηλαδή η προσωπικότητα του Ευρωπαίου και ο ευρωπαϊκός πολιτισμός; Οι δύο διαδρομές δεν είναι ξεχωριστές. Όσο οι Ευρωπαίοι αντιλαμβάνονταν την ιδιαιτερότητά τους, τόσο ανέπτυσαν τα κοινά χαρακτηριστικά τους».

Η προσέγγιση των συγγραφέων του εγχειριδίου είναι ιστορική. Μπορούμε να ακολουθήσουμε το παράδειγμά τους, δίχως ωστόσο να αποκλείονται άλλες προσεγγίσεις των ίδιων θεμάτων, ιδιαιτέρως αν οι ειδικές γνώσεις του συγκεκριμένου εκπαιδευτικού το επιτρέπουν. Σε κάθε περίπτωση αναγκαίο είναι να αποφεύγονται οι ηθικές κρίσεις και οι προβολές των οικείων ιδεολογικών πεποιθήσεων. Να δίνεται αντιθέτως έμφαση στην κατανόηση και την εξήγηση των φαινομένων. Όπως ορθά σημειώνουν οι συγγραφείς,

«Το βιβλίο αυτό [...] δεν είναι ούτε μια δοξολογία του ευρωπαϊκού πολιτισμού, ούτε βέβαια ένα είδος κατηγορητηρίου. Η Ιστορία άλλωστε δεν είναι δικαστήριο. Σκοπός της είναι να κατανοήσει τι συνέβη, γιατί συνέβη έτσι και όχι αλλιώς, ποιες συνέπειες έχει για μας. Ούτε επίσης θέλαμε να κατασκευάσουμε μια φανταστική ιστορία της Ευρώπης. Μια ιστορία δηλαδή όπως θα επιθυμούσαμε να είναι».

Αυτά, σε αδρές γραμμές, ως προς το περιεχόμενο των σεναρίων, τα οποία αποτυπώνονται άλλωστε και στα σύστοιχα αναλυτικά προγράμματα (βλ. ΦΕΚ 185, τχ. Β΄, 2015, σελ. 2987).

Ως προς τη μέθοδο τα ψηφιακά σενάρια έχουν, βέβαια, να συνεισφέρουν πολύ περισσότερο. Μπορούν να εισαγάγουν όλα εκείνα τα εργαλεία που ενισχύουν την ενεργή συμμετοχή των μαθητών στη γνωστική διαδικασία, εξοβελίζοντας οριστικά την απομνημόνευση και την μηχανιστική μάθηση. Στο σημείο χρειάζεται προσοχή. Ο εκπαιδευτικός που θα αναμετρηθεί με την κατασκευή σεναρίων, θα πρέπει να αποφύγει όσα εργαλεία βασίζονται στις συμπεριφοριστικές θεωρίες μάθησης, διότι αυτά, παρότι εκσυγχρονίζουν τεχνολογικά τη διδασκαλία, καθηλώνουν ξανά τον μαθητή σε παθητικούς ρόλους. Αντίθετα να προτιμούν εργαλεία συμβατά με την οπτική του λεγόμενου «κοινωνικοπολιτισμικού εποικοδομισμού» –τη θεωρία μάθησης που εδράζεται στη δουλειά του Λεβ Βιγκότσκι– διότι αυτά κυρίως κατατείνουν στο στόχο που μας ενδιαφέρει, στην ουσιαστική δηλαδή συνομιλία του μαθητή με το υλικό του σεναρίου.

Στη συνέχεια παρατίθεται εκτενής αναφορά του εκπαιδευτικού Κωνσταντίνου Γκούφα ο οποίος, στο πλαίσιο του παρόντος έργου, σχεδίασε και ανέπτυξε δειγματικά ψηφιακά διδακτικά σενάρια στο μάθημα του Ελληνικού και Ευρωπαϊκού Πολιτισμού.

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΑ ΨΗΦΙΑΚΑ ΣΕΝΑΡΙΑ ΓΙΑ ΤΟ ΓΝΩΣΤΙΚΟ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ «ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ»

«Η ενσωμάτωση των εκπαιδευτικών ψηφιακών σεναρίων στη διδασκαλία και μάθηση του Ελληνικού και Ευρωπαϊκού Πολιτισμού αποτελεί εκείνο το μέσο επικοινωνίας των μαθητών με την πολιτισμική και ιστορική γνώση που θα ενισχύσει την ενεργό συμμετοχή τους, θα επιτρέψει την εικονική περιήγηση σε χώρους ιστορικού και πολιτισμικού ενδιαφέροντος, θα οργανώσει τις δραστηριότητές τους μέσα από συνεργατικές μορφές μάθησης και θα δώσει τη δυνατότητα αναστοχασμού πάνω στο τελικό ερευνητικό έργο αλλά και τη διαδικασία.

Το συγκεκριμένο αντικείμενο έχει ιδιαίτερη φυσιογνωμία (δεν είναι Ιστορία-Κοινωνιολογία-Φιλοσοφία-Ιστορία της Τέχνης, παρόλο που εμπεριέχει στοιχεία από αυτά τα γνωστικά αντικείμενα), συνδέεται στενά με τις Πολιτισμικές Σπουδές και επικεντρώνει το ερευνητικό ενδιαφέρον στις κοινωνικές, πολιτισμικές δυνάμεις και στις δομές εξουσίας που είναι υπεύθυνες τόσο για την παραγωγή των πολιτισμικών φαινομένων, όσο και για τη νοηματοδότησή τους¹. Συνεπώς θα πρέπει να αναδειχθεί η εγγενής διαθεματικότητα που ενυπάρχει μέσα από την πρόσθετη παιδαγωγική αξία των ΤΠΕ. Αυτές πρέπει να ευνοούν τη συμμετοχή των μαθητών στη διαχείριση της μάθησής τους, τη διαμόρφωση ελκυστικού περιβάλλοντος με πλούσιες εμπειρίες μάθησης καλλιεργώντας κλίμα αναγνώρισης, αποδοχής και επικοινωνίας που θα καταστήσουν ευδιάκριτα τα σημεία συνάντησης του «ελληνικού και του ευρωπαϊκού πολιτισμού» στη διαχρονία και συγχρονία τους.

Η κατανόηση της συμπόρευσης ελληνικού και ευρωπαϊκού πολιτισμού μπορεί να επιτευχθεί μέσα και από γνώσεις άλλων αντικειμένων (Θρησκευτικά, Γλώσσα, Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή, Ιστορία). Το συγκεκριμένο διδακτικό αντικείμενο δίνει σπουδαίες μαθησιακές αφορμές στους μαθητές για ενδιαφέρουσες, διδακτικά, συγκρίσεις και αναλύσεις. Η ανίχνευση του γνήσιου, της δημιουργικής πρόσληψης πολιτισμικών στοιχείων μεταξύ Ελλάδας και Ευρώπης σε επίπεδα τέχνης, θρησκείας και γλώσσας δημιουργούν ενδιαφέρουσες δραστηριότητες με τη συνδρομή των ΤΠΕ και την οργάνωση ψηφιακών σεναρίων, χωρίς να δίνονται έτοιμες λύσεις στους μαθητές. Έτσι, κινητοποιούνται οι μαθητές, ώστε να διερευνήσουν ένα κεντρικό ή επιμέρους ζητήματα, με τους πόρους για διερεύνηση είτε να τους δίνει ο εκπαιδευτικός είτε να τους αναζητούν οι μαθητές.

¹ΦΕΚ 185-Τ.Β.-2015, σελ. 2987.

Μπορούν να διατυπωθούν παραγωγικά και επαγωγικά τα ερωτήματα που θα διερευνήσουν οι μαθητές και που θα κρίνουν ότι μπορούν να τα ερευνήσουν ανατρέχοντας στις πηγές που δίνουν οι ψηφιακοί πόροι. Οι ομάδες μελετούν, κατηγοριοποιούν, αναλύουν και συνθέτουν τα παρεχόμενα στοιχεία ως ένα άλλο είδος παζλ, δημιουργούν τα ανάλογα γραφήματα, χαράσσουν πορείες σε ιστορικούς χάρτες, αποκρυπτογραφούν αιτίες και δημοσιεύουν στο κοινό τη δουλειά τους.

Πολλές φορές, τα σενάρια του μαθήματος μπορούν να έχουν στοιχεία μικροέρευνας που εμπριέχει τη λογική διερεύνησης ενός πραγματικού προβλήματος. Έτσι, εστιάζουν τα παιδιά σε κείμενα, όπου οι ΤΠΕ παίζουν σημαντικό ρόλο. Με αυτόν τον τρόπο η διερεύνηση είναι εστιασμένη και η αξιοποίηση του διαδικτύου και των ψηφιακών εργαλείων ουσιώδης με αποτέλεσμα να αναδεικνύονται πολλά στοιχεία του κριτικού γραμματισμού (πώς ψάχνουμε, τι βρίσκουμε, πώς επιλέγουμε και γιατί κλπ.). Οι ΤΠΕ διαδραματίζουν οργανικό ρόλο και συνεισφέρουν τόσο ως μέσα πρακτικής γραμματισμού όσο και ως παιδαγωγικά μέσα. Συγκεκριμένα, υπηρετούν τις ανάγκες συγκέντρωσης, καταγραφής και κατηγοριοποίησης του υλικού των μαθητών. Οπτικοποιούν, με χάρτες και εικονικές περιηγήσεις το υλικό τους και σε συνδυασμό με τα πολυτροπικά κείμενα που θα δομήσουν οι μαθητές καταλήγουν, με μεγαλύτερη ευκολία, στην παραγωγή της μικροέρευνάς τους και στην καταγραφή των αλληλοσχετίσεων που προκύπτουν συνδυαστικά από τα δεδομένα τους και τις υποθέσεις εργασίας που κάνουν.

Το μεγάλο πλεονέκτημα, λοιπόν, που προσφέρεται στους μαθητές μέσω των ψηφιακών σεναρίων είναι ότι η «δουλειά» τους έχει «αντίκρισμα» μιας και υπάρχουν ψηφιακές πλατφόρμες δημοσίευσης και διάχυσης της προσπάθειάς τους. Οι μαθητές δουλεύουν ομαδοσυνεργατικά και ενεργητικά για την επίλυση ενός «προβλήματος», συνδιαμορφώνουν τα ζητήματα πάνω στα οποία θα δουλέψουν και το Wiki ή το Edmodo ή ακόμα και τα Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης (με τις κλειστές ομάδες και τη δέουσα προσοχή στα ευαίσθητα προσωπικά δεδομένα) διαμορφώνουν εκείνον τον ασφαλή χώρο μάθησης στον οποίο θα δημοσιεύσουν και θα αξιολογήσουν τη δουλειά τους. Η συγκεκριμένη κοινωνικο-πολιτισμική προσέγγιση του εποικοδομητισμού για τη μάθηση ενισχύει αναστοχαστικές διαδικασίες και διευκολύνει τη συνεργατική παραγωγή λόγου. Έτσι, η τάξη μετατρέπεται σε μια αντίστοιχη ψηφιακή κοινότητα μελών που μελετούν, παράγουν, αναρτούν, σχολιάζουν και γενικότερα αλληλεπιδρούν. Δεν είναι τυχαίο ότι ο μαθητής αισθάνεται ότι ανήκει στη διαδικασία της μάθησης, ότανιώθει ότι «έχει λόγο» σε τρία βασικά σημεία: στους τρόπους εκμάθησης, στο μαθησιακό περιεχόμενο και στην κοινότητα μάθησης. Η σχολική τάξη, με αυτό τον τρόπο, μετατρέπεται σε μια ανοιχτή κοινότητα με κυρίαρχα στοιχεία ένα

αναβαθμισμένο κοινωνικο-συνεργατικό περιβάλλον, τον διαμοιρασμό μαθησιακών πόρων, τη συνεργατική νοητική χαρτογράφηση, τη συνεργατική εργασία και παραγωγή κειμένων και παρουσιάσεων.

Στο σημείο αυτό πρέπει να τονιστεί ότι η «ψηφιακή αφήγηση» για το συγκεκριμένο διδακτικό αντικείμενο αποτελεί έναν πολύτιμο σύμμαχο στη δόμηση ψηφιακών σεναρίων, καθώς οι μαθητές μπορούν να μετατρέψουν ένα μονοδιάστατο γραπτό κείμενο σε ψηφιακή ιστορία που μπορεί να διαμοιραστεί σε ένα συγκεκριμένο κοινό. Οι επίδοξοι συγγραφείς και ερευνητές μαθητές μαθαίνουν στρατηγικές γραφής, έρευνας, ανάλυσης και σύνθεσης. Τούς βοηθάει να βάλουν τις σκέψεις τους σε μία διάταξη που νοηματοδοτεί το παραγόμενο κείμενο και να καταδείξει πιο εύκολα τα κενά ή τις παραλείψεις που θα παραβλέπονταν σε μια παραδοσιακή σύνθεση. Έτσι, ο μαθητής-συγγραφέας μπορεί να αναδομήσει και να διορθώσει αυτά τα κενά πριν καταγράψει την αφήγησή του.

Η κατηγοριοποίηση και η ιεράρχηση, για παράδειγμα, ιστορικών όρων με βάση εικόνες, χάρτες, ψηφιακές χρονογραμμές, πηγές με λεζάντες αποκτά δυναμικό χαρακτήρα. Έτσι, οι μαθητές μπορούν να ερευνήσουν και να αναλύσουν ένα θέμα επιλέγοντας συγκεκριμένη εστίαση με την ιστορία που θα φτιάξουν κεφαλαιοποιώντας τη δημιουργικότητά τους, η οποία συνήθως χάνεται μέσα από τις παραδοσιακές, τυπικές εργασίες. Οι μαθητές μαθαίνουν να οργανώνουν τις ιδέες τους, να διατυπώνουν ερωτήματα, να εκφράσουν τις απόψεις τους και να δομούν ιστορικές αφηγήσεις με ορατό και απτό στόχο ενισχύοντας, με τον τρόπο αυτό, δεξιότητες ανάλυσης, σύνθεσης και αυτοδιόρθωσης ενώ διευρύνουν τις επικοινωνιακές τους ικανότητες. Επιπλέον, όταν οι «ιστορίες» τους διαχέονται στο διαδίκτυο, οι μαθητές έχουν την ευκαιρία να διαμοιραστούν τη δουλειά τους με άλλους συμμαθητές και να κερδίσουν πολύτιμες εμπειρίες μέσα από τη κριτική του ίδιου τους του έργου αλλά και των άλλων.

Συνολικά, όταν οι μαθητές είναι αποδέκτες ενός κατάλληλα σχεδιασμένου σεναρίου που αξιοποιεί και εντάσσει σε αυτό τις ΤΠΕ με οργανικό τρόπο, έχουν τη δυνατότητα να συμμετέχουν στο διδακτικό γίνεσθαι αναπτύσσοντας μια μεγάλη γκάμα δεξιοτήτων γραμματισμού που περιλαμβάνει διερευνητικές, οργανωτικές, διαπροσωπικές δεξιότητες καθώς και δεξιότητες συνεργατικής γραφής, παρουσίασης, επίλυσης προβλημάτων και αυτοαξιολόγησης.

Η εστίαση, βεβαίως, αυτή απαιτεί έναν διαφορετικό σχεδιασμό του σχολικού χρόνου και «μη γραμμικό» προσανατολισμό στο «είναι» της διδασκαλίας. Οι μαθητές υιοθε-

τούν τις αρχές την ενεργητικής μάθησης και δουλεύουν σαν «αρχαιολόγοι» ή «ιστορικοί πολιτισμού» που μπορούν, μέσα από τα υλικά, εικονικά κατάλοιπα, να ανασυστήσουν χαρακτηριστικά γνώρισματά ενός ηγέτη, μιας εποχής ή ενός τεχνοτροπικού ρεύματος.

Εδώ είναι καταλυτικός ο σχολιασμός του εκπαιδευτικού που λαμβάνει υπόψη του την πορεία της εφαρμογής ενός ψηφιακού σεναρίου, τις δυνατότητες των μαθητών του και τις πιθανές παραμετροποιήσεις που θα κάνει προκειμένου να μεγιστοποιήσει τα μαθησιακά οφέλη που θα προκύψουν.